

De renaissance van olie?

In de afgelopen weken zijn we doodgegooid met artikelen over olie. Er is een ware herontdekking van de oliemarkt als geopolitiek en economisch onderwerp aan de gang die we lang niet hebben gezien. Zelfs in 2008, toen de olieprijs even piekte op 147 dollar per vat en vervolgens datzelfde jaar binnen een paar maanden tijd diep viel naar bijna 35 dollar, bleek de aandacht in de media moeilijk vast te houden, omdat de internationale financiële crisis zich tegelijkertijd over de wereld uitrolde.

De toenmalige worsteling van om de prijzen te stabiliseren is alweer vergeten, evenals die van 1998 en die van de midden jaren tachtig. De structurele veranderingen die zich de afgelopen jaren

Coby van der Linde is hoofd van het *Clingendael International Energy Programme* en hoogleraar *Geopolitiek en Energiemanagement* aan de *Rijksuniversiteit Groningen*.

in de olie-industrie hebben voltrokken ontsnapten merendeels aan de aandacht, laat staan dat de consequenties hiervan figureerden in geopolitieke en economische analyses in de Europese discours. Die ging over iets heel anders en was vooral naar binnen gericht. En nu is er een barrage aan aandacht voor het effect van de lage olieprijs op investeringen, financiële markten, groei, beleid; noem het maar op en het heeft een verband.

Komisch

Het heeft wel iets komisch, die herontdekking van olie. Het blijkt, ondanks het feit dat olie vooral in de transportsector wordt geconsumeerd, toch dieper in de haarvaten van de economie te zitten dan men in het publieke debat veronderstelde. Daar ging het in Noordwest-Europa immers alleen nog over elektriciteit. De elektriciteitssector vormde het speerpunt voor de voorgenomen energierevolutie in Europa, waardoor de aandacht voor de industriële energievraag, warmtevraag en

de transportsector naar de achtergrond werd verdrongen. Olie was zo passé.

Prisma

Noordwest-Europa keek als door een prisma naar de internationale energieontwikkelingen, zich niet altijd rekenschap gevend van een andere realiteit elders. Noch had men veel oog voor de mogelijke impact van die internationale ontwikkelingen op de eigen doelstellingen van energiebeleid. Er was veel kritiek op de schalieontwikkelingen in de VS, maar het feit dat deze productie de uitval van productie elders in de wereld aardig in balans hield (en prijzen dus redelijk stabiel) werd minder gewaardeerd. De onrust in het Midden-Oosten en Noord-Afrika was wel vervelend voor de voorzieningszekerheid van Zuid Europa, maar kon in het politieke debat niet op tegen bijvoorbeeld de discussie over het Russisch gas.

Domino-effect

Inmiddels moet duidelijk zijn dat de lagere olieprijs ook effect hebben op de vloeibaar gas (LNG) prijzen in Azië. Veel gascontracten daar zijn bepaald op basis van olie-geïndexeerde prijzen en LNG-prijzen dalen nu dus keurig mee. Hierdoor komt een gediversifieerd

aanbod van LNG ook voor Europa in het verschiet te liggen. Het aantal LNG-exporteurs is de laatste jaren gestaag uitgebreid en in de komende jaren komen daar nog een paar bij. Immers, sommige projecten zijn al vergevorderd. Door de lange looptijd komen ze nu weliswaar onder andere marktvoorwaarden de markt op, maar in de zoektocht naar interessante markten zal naast Azië ook Europa in het vizier komen. Dat betreft uiteraard het niet-gecontracteerde gas of gas dat in samenspraak tussen aanbieder en koper, bij gebrek aan vraag in de ene markt, zijn weg vindt naar een andere. De vraag naar olie en gas in landen als de VS en China is belangrijk voor de energiemarktontwikkeling in Europa, zo heeft de ontwikkeling in de oliemarkt een belangrijk effect op de internationale gasmarkt. Het zal afhangen van de concurrentiekracht van Rusland in hoeverre het partij weet te bieden aan de LNG-aanbieders in de komende tijd.

Olie-industrie

De veranderingen in de olie-industrie zijn nog dramatischer. De exportpositie van in Europa gevestigde raffinaderijen was al onder grote druk gekomen door de schalierevolutie in de VS. De inkoop van ruwe olie kan nu dan heel goedkoop zijn, de concurrentiepositie hoeft daardoor niet te verbeteren. De VS veranderde van een belangrijke ruwe olie- en olieproduct-importeur in een behoorlijke olieproduct-exporteur. Veel van de Europese exporten vonden tot voor kort hun weg naar de

VS; nu moeten er nieuwe markten worden gevonden voor met name benzine, terwijl door de voorgenomen modernisering van de Russische raffinagecapaciteit en de bouw van nieuwe capaciteit in India en het Midden-Oosten de concurrentie toeneemt. Een deel van de Europese raffinagecapaciteit is een belangrijke schakel in het petrochemische complex in Europa. De mogelijke afbouw van de Europese overcapaciteit in raffinage dient met de nodige (industriestructuur) slimheid te geschieden. Deze chemische industrie is niet alleen belangrijk voor de industriële innovatie in Europa, maar vormt ook een schakel naar de bio-based economie. De timing van het een en het ander kan als gevolg van de dramatische omslag in olie- en gasmarkten omslaan van passen naar niet passen. Nu al overwegen chemische bedrijven nieuwe investeringen alleen te plegen in omgevingen waar veel olie en/of gas te verwachten is, zoals de VS. Europa komt in dat soort scenario's nauwelijks meer voor.

Debat

De zelfopgelegde beperking van de discussie tot alleen elektriciteit is niet handig, omdat daarmee internationale ontwikkelingen die betrekkingen hebben op grofweg de andere twee derde van de energievoorziening niet worden meegenomen. Olie heeft het debat weer nieuw leven in geblazen. De stroom aan artikelen over alle effecten kan niet groot genoeg zijn. ■